

musik

BIBLIOTEKSNYTT

SVENSKA
MUSIKBIBLIOTEKS-
FÖRENINGEN

SMBF firar

70

nr.2
2023

KALENDARIUM

2023

30 juli–4 augusti	IAML-kongress, Cambridge, Storbritannien
21–25 augusti	IFLA World Library and Information Congress, Rotterdam
11–15 september	Gemensam konferens för International Association of Sound and Audiovisual Archives & International Council for Traditional Music, Istanbul, Turkiet
Hösten 2023	Nätverksmöte för musikarkiv med flera, Svenskt Rockarkiv, Hultsfred

Omslag: Fyra av Svensk musikbiblioteksförnings ordföranden samlade; Pia Shekhter (2007-09, 2018-19), Gunnel Jönsson (2020-), Lena Nettelbladt (2016-17), Birgitta Sparre (2010-2015). Läs mer om SMBF:s 70-årsfrande på sidan 8. Foto: Ann-Charlotte Hell, KMA. Bakgrund kalendarium: Del av Kontrabasstämman till Thetis & Peleé (1773), från studiebesök på Kungliga Operan. Läs mer på sidan 12. Foto: Gunnel Jönsson.

INNEHÅLL

3	Ordföranden har ordet	10	Minnesbilder från ett jubileum
	Redaktörens ruta	12	Svenska musikbiblioteksförningens årsmöte med efterföljande studiebesök
4	Släpp sångarna loss!	14	Musiken i Uppsala under stormaktstiden
6	Här är jag lycklig	18	Henle Open Day
7	En hälsning från Santiago de Chile efter ett besök i Stockholm	19	Summary in English
8	Svenska musikbiblioteksförningen firar 70 år		

SVENSKA
MUSIKBIBLIOTEKS-
FÖRENINGEN

www.smbf.nu

www.iaml.info

MUSIKBIBLIOTEKSNYTT

utges av Svenska musikbiblioteksförningen,
svenska sektionen av IAML,
International Association of Music Libraries,
Archives and Documentation Centres

ISSN 0283-104X

Redaktör och distr.: Gunnel Jönsson
Musik- och teaterbiblioteket Box 16326
103 26 Stockholm

08-519 554 10 mbnytt@gmail.com

Prenumerationer inkl. medlemskap:

enskilda 350:-, institutioner 700:-, veteraner, studerande,
arbetslösa 150:-

Plusgiro 65 21 22-3

www.musikbiblioteksbloggen.blogspot.com

Layout Sara Lind

Kära medlemmar

Gunnel Jönsson. Foto Tobias Danielsson.

Vilket jubileum det blev! Med över fyrtio deltagande medlemmar under två dagar var det en fantastisk känsla att se gamla och nya medlemmar umgås och lyssna till intressanta och trevliga presentationer under torsdagen, delta i årsmötet på

fredagen och avsluta med ett besök på Kungliga Operan. Stort tack till Kungliga Musikaliska Akademiens ständige sekreterare Fredrik Wetterqvist, Pia Bygdéus, Camilla Ringvall & Ann-Charlotte Hall, all hjälpsam personal på Musik- och teaterbiblioteket och Gudny

Kvam Bartoletti och hennes kollegor på Operans bibliotek! Stockholm i vackert sommarväder bidrog till feststämningen.

Ett nytt verksamhetsår en ny styrelse. I år valdes en ny person in – eller en nygammal – Birgitta Sparre, numera kultur- och fritidschef i Tanum, men tidigare styrelseledamot och inte minst ordförande 2010–15. Hennes erfarenhet inom vårt verksamhetsområde och tidigare styrelsearbete kommer att betyda mycket för styrelsen.

IAML-kongressen i Cambridge 30 juli – 5 augusti har ett intressant program och i varje fall kommer jag som ordförande att delta. Till sällskap får jag vår resestipendiat Karin Thoma Savatovic (Malmö Musikhögskola) och Anders-Lönn-stipendiaten Monika Glimskär (Svensk Musik). Hoppas några fler av er har möjlighet att delta trots att kongressen infaller i semestertider.

Glad sommar!

/Gunnel Jönsson

Redaktörens ruta

Kära läsare

Ett sommarnummer med mycket bilder från vårt jubileum! Jan Olof Rudén (född 1937) hade samtidigt utkommit med sina två nya böcker om Musiken i Uppsala under stormaktstiden. Här får han tillfälle att redogöra för innehållet. Några texter från Lena Nettelbladt och Pia Shekhter (som vanligt, höll jag på att säga...) fyller ut numret. Tack för bidragen – och jag hoppas att fler kan använda

sommarledigheten att fundera på vad just DU kan bidra med till höstens nummer. Någon utflykt till konserter/festivaler, bra böcker du läst eller hört talas om. Alla bidrag emottages tacksamt!

Tobias Danielsson har inga artiklar i detta nummer, men som noggrann korrekturläsare bidrar han till att innehållet blir korrekt!

Er redaktör – Gunnel Jönsson

www.musikbiblioteksbloggen.blogspot.com
www.smbf.nu
musikbiblioteksforum@listserv.kb.se
www.facebook.com/ (Musikbiblioteksforeningen)

 Find us on
Facebook

Släpp sångarna loss!

||| Lena Nettelbladt, Stockholms konstnärliga högskola, text

Tove arbetar med olika roller ur Mozarts opera Figaros bröllop. Hon visar hur de kan gestaltas på andra sätt vi vanligtvis ser dem. Foto Hanna Andersson.

Vad roligt att du vill ta del av **Släpp sångarna loss! Så börjar Tove Dahlbergs bok efter en mycket fint skriven prolog. En ovanlig början på en doktorsavhandling.**

Tove Dahlberg studerade jazzsång vid Kungl. Musikhögskolan i Stockholm och därefter operasång vid Operastudio 67, Operahögskolan och var Young Artist vid Covent Garden i London (källa Wikipedia). År 2015 började Tove sina forskningsstudier, först vid Musikhögskolan i Piteå vid Luleå tekniska universitet och något år senare vid Stockholms konstnärliga högskola. Tove Dahlberg disputerade den 26 maj vid Stockholms konstnärliga

högskola, Enheten för opera, med sitt ”dokumenterade konstnärliga forskningsprojekt” (motsvarande en doktorsavhandling): *Släpp sångarna loss: Genus, gestaltungsnormer och konstnärligt handlingsutrymme i opera.*

Tre syften – fyra undersökningar

Forskningen har haft tre syften. Att ur sångarens perspektiv:

1. Undersöka normer i operagestaltningen och identifiera genuskodning
2. Utveckla arbetsmetoder för genusnyfiken och normkreativ operagestaltning

3. Att söka efter ett sätt att vidga sångarens konstnärliga handlingsutrymme

Tove har gjort fyra konstnärliga undersökningar som relaterar till genusgestaltningar på operascenen (med citat ur avhandlingens sammanfattning).

1. Mönster och möjligheter – där Tove arbetar med scener ut Mozarts opera *Figaros bröllop*. Här undersöker hon fem roller som är skrivna för kvinnliga och manliga röster och visar hur de kan gestaltas på andra sätt än vi vanligtvis ser dem på.

2. *Under en kvinnas hjärta* – en kyrkoopera från 2017 av Sven-David Sandström med libretto av Leif

Janzon, där det visade sig att även i en nyskriven opera finns "gestaltungs-normer som påverkar sångarens estetiska möjligheter".

3. *Sångarna sång* – en konsert där Kjell Perders Hög visa framfördes tillsammans med *Stark som döden*, till libretto av Tove Dahlberg och Maria Löfgren och musik av Maria Löfgren. Tove arbetade här med att utveckla "verktyg för att skapa subjektsposition åt den egna rollen och vägar för gestaltning av begär inom ramen för en konsertsituation".

4. Interaktion och intimitet – två kärleksscener där Tove arbetar tillsammans med sångarna Mattias Nilsson och Erika Sax, dramaturgen Gunilla Edemo, intimitetskoordinatör Malin B. Erikson och pianisten Love Derwinger. Scenerna de arbetade med var ur Mozarts opera *Così fan tutte* och Camille Saint-Saëns *Simson och Delila*.

Vid disputationen gjorde Tove en fin presentation av sin forskning och vi fick bland annat se filmglimtar ur de fyra "undersökningarna". Opponenten Astrid Kvalbein tyckte att Toves arbete "var systematiskt, välordnat och lätt att följa".

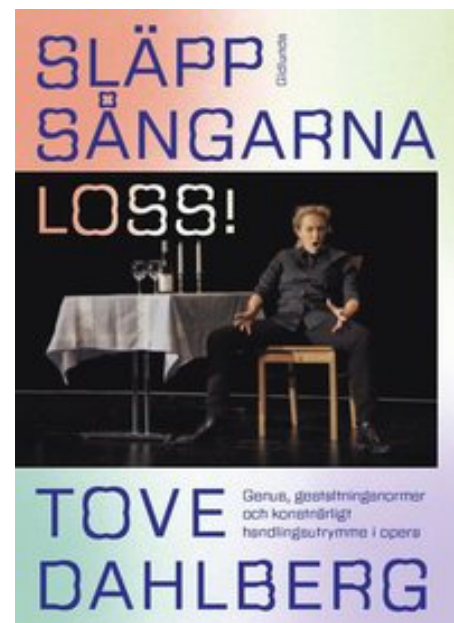
– Denna bok hade jag velat ha som [sång-]student, sa Astrid som idag är rektor för Norges musikhögskola i Oslo. Katarina A. Karlsson, konstnärligt disputerad sångare och medlem i

betygskommittén, berömde Tove för att hon "inte har några dimridåer" i sin forskning, vilket kan vara vanligt när det gäller konstnärlig forskning. De övriga i betygskommittén var Göran Gademan, docent i teatervetenskap och Camilla Damkjær, lektor vid Enheten för scenkonst, Stockholms konstnärliga högskola. Wilhelm Carlsson, professor i musikedramatisk gestaltning vid Stockholms konstnärliga högskola, var huvudhandledare och hade vid sin sida biträdande handledaren Tiina Rosenberg, professor i teatervetenskap vid Stockholms universitet.

Nya begrepp

Ett begrepp, myntat av Tove, är "approximativ intonation" som hon använder för att beskriva flexibilitet i relation till tonhöjd i noterad musik. Ett annat begrepp är "samkunskapande", en nybildning av orden samskapande och kunskapande i betydelsen att söka ny kunskap tillsammans med andra praktiker. Begreppet samkunskapande är Toves påfund men hon upptäckte senare att flera andra också kommit på och använt det. Tove använder också ordet "genusnyfiken", det vill säga att vara nyfiken på hur genus gestaltas inom operakonsten.

Tove hoppas att hennes forskning

kan bidra till en förändring av genusgestaltningen inom opera, att sångaren kan komma in tidigare i arbetsprocessen och få möjlighet att påverka hur ens rollkaraktär kan gestaltas. Hon vill, kort sagt, att operakonsten ska bli mer genusnyfiken och normkreativ! I boken *Släpp sångarna loss!*, utgiven på Gidlunds förlag och formgiven av Moa Schulman, finns länkar till filmerna/undersökningarna men du kan ta del av hela forskningen och alla filmer direkt på Research catalogue: tinyurl.com/m8kktxey. Boken i Libris: tinyurl.com/bp7rdzn4

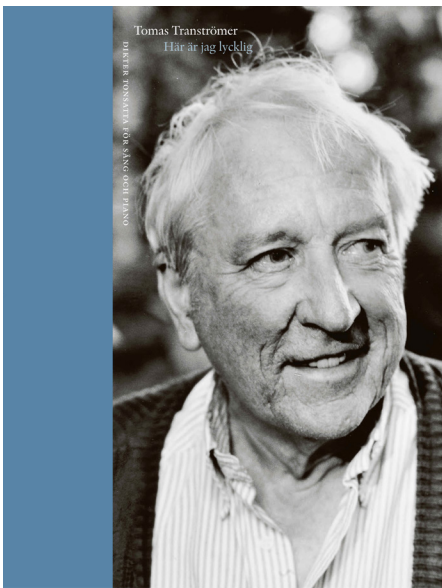

Mattias Nilsson och Tove Dahlberg arbetar med en kärleksscen ur Camille Saint-Saëns *Simson och Delila* i undersökningen *Interaktion och intimitet*.

Här är jag lycklig

– tonsatta dikter av Tomas Tranströmer

||| Lena Nettelblatt, Stockholms konstnärliga högskola, i samarbete med Ann-Christin Biel, text

Här är jag lycklig är namnet på en utgåva med tonsatta dikter av Tomas Tranströmer (1931–2015) som kom ut i år på förlaget Edition Suecia. Samlingen innehåller 28 kompositioner för sång och piano och är efterlängtat av många sångare. Tonsättare är 14 kvinnor och 14 män i åldrarna 30–90 år.

– Jag är ofantligt stolt och lycklig över att ha kommit i hamn med notutgåvan. För mig har det varit en hjärtesak och det blev en arbetsseger säger Ann-Christin Biel, initiativtagare och redaktör. Ann-Christin är operasångerska och verksamhetschef för Stim/Svensk Musik och har arbetat länge med nobelpristagarens sånger. Idéen till den blå sångboken fick hon redan vid Tomas Tranströmer bortgång i mars 2015.

Åtta sånger har tidigare blivit tonsatta,

till exempel dikten *Svarta vykort II* ur diktsamlingen *Det vilda torget* från 1983 som Lennart Hedwall tonsatte redan 1989 och dikten *C-dur* ur samlingen *Den halvfärdiga himlen* från 1962 som blev tonsatta av Thomas Jennefelt 2006 respektive Margareta Hallin 2013. Tack vare ett ekonomiskt stöd från Statens kulturråd och Stiftelsen Längmanska kulturfonden kunde Ann-Christin be tjugio kompositörer tonsätta ytterligare dikter. Bland dem märks Ylva Skog, Erika Förare, Iris Viljanen, Mats Larsson Gothe, Stefan Forsén, Victoria Borisova-Ollas och Catharina Backman.

För mig är musiken ... en del av mig själv

Utgåvan är mycket vackert formgiven av Nina Ulmaja och notsatt av Anders Annerholm. Direkt innanför de dubbla försättsbladen finns ett faksimil av *Sonat nr 21*, ett maskinskrivet gulnat blad. Därefter följer i faksimilutdrag från en uppsats som Tomas Tranströmer skrev 1948 då han som 17-åring gick andra året på Södra Latins gymnasium i Stockholm. Uppsatsen har titeln *Mitt musikintresse* och är skriven med en vacker handstil.

”Ordet intresse är allt bra intetsägande. Man kan vara intresserad av geologi, numismatik eller Kinas historia, men med musiken är det annorlunda, åtminstone för mig. För mig är musiken inte ett intresse utan en del av mig själv, och en mycket viktig del”. Han räknar upp sina tre största musikupplevelser som han hade före tolvårsåldern: *Uvertyren till Mästersångarna*, *Finlandia* och

Beethovens femma [där har läraren rättat till femte symfonin]. Senare blev Grieg och Chopin ”älsklingskompositörerna”. Innan noterna börjar får vi också dikten *Vänsterhandskonsert*, som han skrev redan 1969, långt innan en stroke 1990 gjorde att han själv förlorade sin förmåga att spela piano med höger hand. Dikten börjar: Vad göra min vänstra hand ute i mörkret? Vad gör min långa fantomarm på sina utbåtsresor?

Konsert i Grünewaldsalen

Ann-Christin Biel berättar om hur notutgåvan kommer att presenteras:

– Glädjande är att vi kommer att ha en Tranströmerkonsert i Grünewaldsalen på Konserthuset i Stockholm, den 3 december kl. 16.00. Vad kan väl vara ett bättre sätt att inleda nobelfirandet än med tonsatta sånger av vår egen nobelpristagare!

Än så länge har följande artister tackat ja till att medverka: Anne Sofie von Otter & Bengt Forsberg, Amanda Ginsburg & Elise Einarsdotter, Alexandra Büchel, Fredrik Zetterström & Love Derwinger samt Stina Ekblad som ciceron.

Utgåvans titel *Här är jag lycklig* är ett citat från en haiku-dikt ur *Den stora gåtan* från 2004:

*Se hur jag sitter
som en uppdragen eka.
Här är jag lycklig.*

Notboken kan beställas på svenskmusik.org

En hälsning från Santiago de Chile efter ett besök i Stockholm

||| Angélica Rivera Bozón, Santiago de Chile, S.A.

Angélica Rivera Bozón.

Dear colleagues from Sweden,

I am Angélica Rivera Bozón, a performance librarian born in Bogotá, Colombia, South America. I am currently working as Head of the Performance Library at the Municipal Theater of Santiago de Chile, founded in 1857. Our orchestra is the Santiago Philharmonic Orchestra and the repertoire performed is opera, ballet and symphonic concerts. We are three orchestral librarians in charge of preparing the repertoire before the readings, during rehearsals and doing preventive conservation and subsequent storage, and we have a boss who works very close to our process. We have a video made this year about our performance library youtu.be/frc4ZoBohmc

In February 2023, I went to Sweden on vacations to visit some, I was there ten days. It was very interesting for me, to visit the library of the Stockholm University of the Arts and the Music Archive of the Royal Opera in Stockholm.

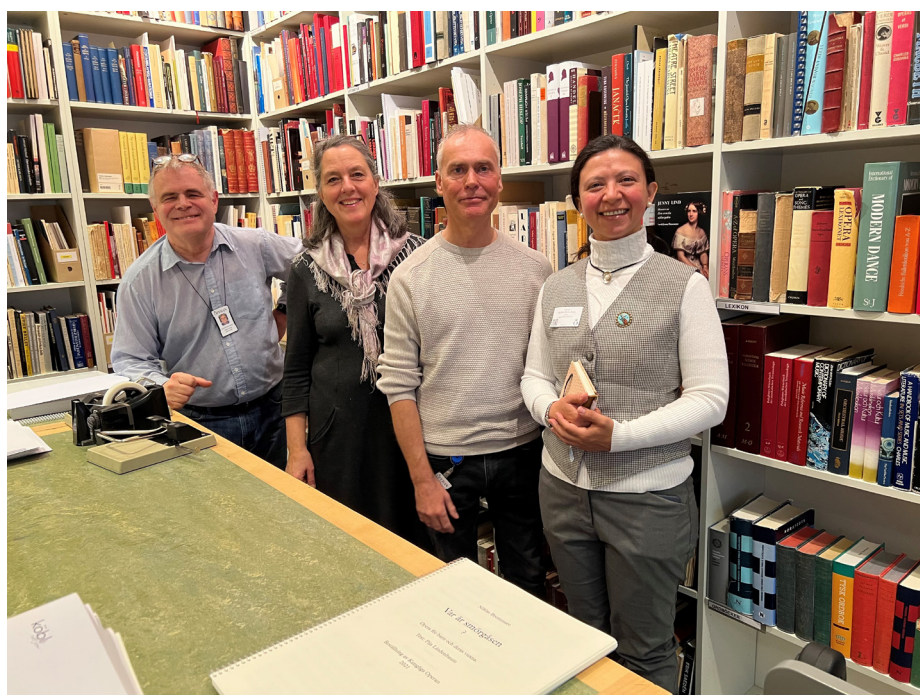
At Stockholm University of the Arts was very interesting for me, to see how they have organized the material for lyrical singing and the software in which the music is cataloged and their use to borrow the printed or recorded music and its return, because in the production of operas we use scores for voice and piano for the roles and choir.

In the Musical Archive of the Royal Opera in Stockholm, it was very interesting to see the repertoire programming the same as in Santiago de Chile: opera, ballet and concerts, as well as how they carry out the material preparation, the main responsibility of each collaborator and the software fully developed in fields and subfields according to the use that the institution needs.

I was twice at Konserthuset as an audience, the first time listening at

Grünwald Hall to the Ensemble from El Sistema Södertälje and in the same performance the String Orchestra from Falun Conservatory of Music, the second time at main hall listening to the Royal Stockholm Philharmonic Orchestra.

My conclusion is that Sweden is very organized and you have a permanent program of vibrant music, that is reflected in the way you manage the printed music. An excellent experience for my professional and personal growth. My gratitude with Lena Nettelblatt whom I met in 2015 at the IAML congress in New York and kindly welcomed my visit at the library, as well as Gudny Kvam Bartoletti and all the wonderful work team with whom I shared the wonderful musical experience and the “fika”, something new for me, because it doesn't have that name in Latin America.

Angélica besökte Kungl. Operans bibliotek i februari. På bilden bibliotekets personal Staffan Lundberg, Gudny Kvam Bartoletti, Mårten Ljungberg och Angélica.

Svenska musikbiblioteks- föreningen firar 70 år

||| Gunnel Jönsson, text

Violinisten Tobias Ringborg och eftermiddagens publik. Foto Ann-Charlotte Hell.

Så sågs vi då till sist efter fyra år! Stockholm bjöd på sol och varmvärme och Kungl. Musikaliska akademien erbjöd oss sitt vackra sammanträdesrum. KMA:s ständige sekreterare, Fredrik Wetterqvist, tittade förbi på väg till andra möten och berättade om huset och rummet.

När morgonfikat och de första återseendena var över inledde Pia Bygdéus, KMA med att hälsa oss välkomna.

Vår norska systerförening hade skickat en videohälsning från Oslo. En gratulationssång blandades med bilbruset från gatan utanför Deichmanske bibliotek. Ni kan se den på SMBF:s Facebooksida.

Att få introducera vår hedersmedlem och mångåriga kollega Veslemøy Heintz var ett stort nöje för mig. Titeln hon valt var "SMBF 70 år – historien börjar 1951" – ett tydligt tecken på allt har en förhistoria. Veslemøy har lovat återkomma med en text att publicera i höst.

Veslemøy Heintz, SMB:s ordförande 2002-2006. Foto Gunnel Jönsson.

Pia Shekhter berättar om IAML. Ann-Charlotte Hell.

Därefter berättade Pia Shekhter om hur IAML fungerar nuförtiden och gav inblickar i styrelsearbetet och arbetet med att utveckla inte minst de 24 "national branches".

Dramaturg Katarina Aronsson, Kungliga Operan. Foto: Ann-Charlotte Hell.

Katarina Aronsson, dramaturg på Kungliga Operan, höll en presentation "Framtid, samtid och dåtid i en 250-årig institution. Vad innebär arbetet som operadramaturg?" som nu ligger på vår hemsida. Dock utan bilder.

Efter lunchpromenader till närliggande matserveringar samlades vi igen för att lyssna till Henrik Summanens presentation "Upphovsrätt i ett digitalt samhälle. Hur kan EU-direktivet för en "digital single market" komma att anpassas i Sverige?" Henrik Summanen, som är samordnare för digitalisering på Riksantikvarieämbetet, gav sin bild av detta. Han arbetar även med att skriva en digitaliseringsstrategi.

I korthet innebär direktivet från 2015 att i huvudsak:

1. Öka tillgången till digitala varor och tjänster
2. Skapa förutsättningar för digitala nätverk och tjänster att blomma
3. Använda det digitala som en tillväxtmotor

En utredning som skall vara klar i november 2023 ser över begränsningar och undantag.

Man får inte publicera digitala verk på internet utan avtal med upphovsrättsägaren. Detta kan medföra att kulturarvsinstitutioner får det svårare och det blir dyrare att använda internet för informationsspridning. Presentationen ligger på vår hemsida: smbf.nu.

Därefter gjorde vi en nordisk utblick. Först presenterade Jaska Järvilehto, ordförande i den Finska musikbiblioteksforeningen/Suomen Musiikkikirjastoyhdistys ry deras verksamhet.

Henrik Summanen. Foto: Ann-Charlotte Hell.

Föreningen grundades 1979 och hade 2022 69 medlemmar, 23 individuella och 46 institutioner. Medlemstalen har varit ganska lika under de senaste 10 åren. Som medlem kan man välja att vara medlem endast i den finska föreningen. Endast 4 individuella medlemmar är medlemmar av IAML.

Därefter presenterade jag kort Norges och Danmarks föreningar. Norsk Musikkbiblioteksforening (NMBF) grundades 1972. Här kan vi skryta med att SMBF stod som förebild vid bildandet av NMBF. Tone Nørvik Jakobsen, NRK Digitalt musikarkiv är deras nuvarande ordförande. Man arrangerar en konferens – Norsk

lydarkivkonferanse – vartannat eller vart tredje år kring musik, bibliotek och ljud. 2012 hade man 75 medlemmar, 2022 63 medlemmar. NMBF får bidrag från Norsk musikråd.

Den danska musikbiblioteksforeningen lades ner i juli 2022, som Anders Cato har berättat om och sedan 1 januari 2023 finns ingen dansk förening i IAML. Medlemstalen har minskat: 2014 hade man 128 medlemmar, 2020 61 medlemmar. Liksom i Finland kunde man vara medlem endast i danska föreningen – 2020 var endast 23 stycken medlemmar i IAML. Niels Mark, Odense Musikbibliotek, är även sekreterare i IAML Public Libraries Section. Han berättade vid ett telefonsamtal i april att musikbibliotekarier inom Danmarks Biblioteksforening har inlett ett arbete där en arbetsgrupp ska hitta förutsättningar för en ny plattform för musik och musikbibliotekarier – musikförmedlare är ett mer passande begrepp än bibliotekarie anser man.

(I maj hade man en onlinekonferens om detta – läs här: Musikken som fortæller - Danmarks Biblioteksforening (tinyurl.com/bddt6vtx))

Tiden bara försvann så efter en kort bensträckare visade Lena Nettelbladt bilder från sin resa inom SMBF genom Musikbiblioteksnytt. Med lite tur kommer detta presenteras i denna tidning som ett reportage i ett kommande nummer!

Så avslutade vi presentationerna med levande musik! Tobias Ringborg, violinist, dirigent med mera har gjort en nyutgåva av Johan Helmich Romans verk för violin solo och han berättade hur han bedrivit arbetet med att leta rätt på olika utgåvor och spelade några exempel. Allt finns att ladda ner på Levande musikarvs hemsida. Johan Helmich Roman: 48 Assaggi, etyder, uvertyrer, svit m fl verk [a violino solo] tinyurl.com/4bzae6r6.

Dagen avslutades sedan med bubbel och snittar och mycket prat och skratt! Tack alla 45 deltagare: medlemmar, presentatörer och arrangörer för att ni gjorde dagen till ett strålande äventyr!

Minnesbilder från ett jubileum

Karin Nordgren & Ann Malm, KMH, flankerar Hugo Alfvén. Foto: Lena Nettelbladt.

Lena Nettelbladt, Christel Rosenborg och Inger Enquist. Foto Christina Wengström.

Monika Glimskär & Åse Lugné. Foto: Lena Nettelbladt.

I vimlet. Foto: Ann-Charlotte Hell, KMA.

Gudny Kvam Bartoletti i minglet. Foto: Lena Nettelbladt.

Birgitte Horne Jensen. Foto: Lena Nettelbladt.

Kungliga Musikalisk Akademiens vackra sal. Foto: Ulrika Orloff-Rodriguez.

Birgitte Horne Jensen och Gunnel Jönsson. Foto: Ulrika Orloff-Rodriguez.

Margareta Holdar Davidsson, Sveriges Radios musikbibliotek & Elisabet Andersson, MTB. Foto: Lena Nettelbladt.

Inger Jullander, Pia Shekhter, Christel Rosenborg, Judith Schöld & Christina Wengström. Foto: Lena Nettelbladt.

Karin Nordgren, Ann Malm KMH & Margareta Odenman, SR Musikbiblioteket. Foto: Lena Nettelbladt.

Fyra ordföranden samlade, Pia Shekhter (2007-09, 2018-19), Gunnel Jönsson (2020-), Lena Nettelbladt (2016-17), Birgitta Sparre (2010-2015). Foto: Ann-Charlotte Hell, KMA.

Förmiddagens publik samlad. Foto: Lena Nettelbladt.

Svenska musikbiblioteks- föreningens årsmöte med efterföljande studiebesök

||| Gunnel Jönsson, text

Årsmötet börjar snart på Musik- och teaterbiblioteket. Foto: Lena Nettelbladt.

Så blev det "dagen efter", och redan kl. 9.00 strömmade 28 medlemmar in för att delta i årsmötet på Musik- och teaterbiblioteket.

Allt avlöpte som vanligt med verksamhetsberättelse, resultatrapport och inte minst val till styrelsen. Valberedningen Lena Nettelbladt hade hittat en person som ersättare för Alexandra Anklew, som dessvärre inte kunnat delta i styrelsearbetet under den sista tiden. Denna person är ingen ny medlem vare sig i föreningen – eller i styrelsen! Birgitta Sparre, som sedan fyra år är kultur- och fritidschef i Tanums kommun, tillträdde 2006 på en styrelsepost och var dessutom mellan 2010 – 2015 SMBF:s ordförande. Ulrika Orloff-Rodriguez återvaldes som

suppleant för ytterligare 2 år.

Årets resestipendium till IAML-kongressen i Cambridge har tilldelats Karin Thoma Savatovic, Musikhögskolan i Malmö och Anders Lönn's resestipendium har tilldelats Monika Glimskär, Svensk Musik.

En punkt på dagordningen gällde stöd till Ukraina – Saving Ukrainian Cultural Heritage Online (SUCHO). IAML har skänkt pengar och styrelsens förslag att även SMBF skulle kunna bidra mottogs positivt. Styrelsen fick i uppdrag att gå igenom föreningens ekonomiska förutsättningar för ett lämpligt stöd.

Under Övriga frågor föreslog styrelsen att Jan Olof Rudén (bland annat styrelsemedlem 1971–1987) skulle utses

till hedersmedlem i SMBF. Förslaget antogs enhälligt.

Därefter fick alla närvarande presentera sig varav flera medlemmar deltog för första gången. Stiftelsen musikkulturens främjande presenterade sig och sin institution med tre nya namn – Pelle Westlin, Clara Mårtensson och verksamhetsansvarige Edward Klingspor. Därefter ledde Ragnar Köhlin och Elisabet Andersson mötesdeltagarna på en rundvandring i biblioteket. Efter en lunchwrap tog sig de flesta ner till Kungliga Operan för en guidning av biblioteket och delar av operahuset. Stort tack till Gudny Kvam Bartoletti och hennes kollegor! En musikbibliotekaries vardag kan ta sig vilka uttryck som helst!

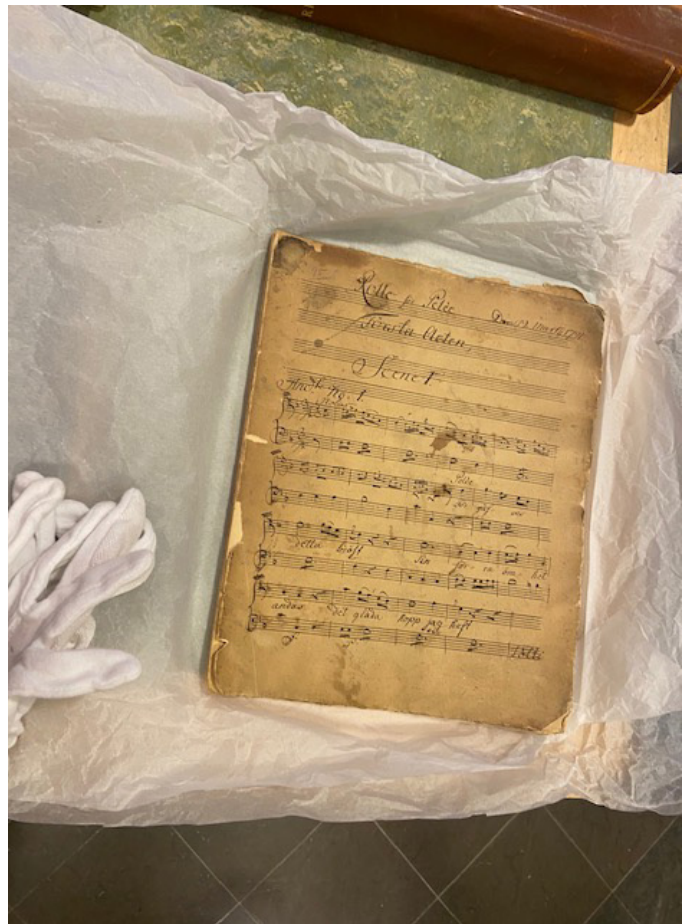
Väl mött 2024!

Gunnel Jönsson lyssnar uppmärksamt till vad vår guide Gudny Kvam Bartoletti har att säga. William Lindvall i bakgrunden. Foto: Ulrika Orloff-Rodriguez

Modell av salongen i det gamla operahuset från 1782. Foto: Ulrika Orloff-Rodriguez

Stämman till Thetis & Peleé (1791). Foto: Ulrika Orloff-Rodriguez

Vår guide Gudny Kvam Bartoletti. Foto: Gunnel Jönsson.

Delar av den nya styrelsen: Ulrika Orloff-Rodriguez, Gunnel Jönsson, Ragnar Köhlin, Monika Glimskär & Birgitta Sparre. Foto: Lena Nettelbladt.

Pelle Westlin, Clara Mårtensson och Edward Klingspor, Stiftelsen musikkulturens främjande presenterar sig. Foto: Lena Nettelbladt.

Hedersmedlem Jan Olof Rudén

Jan Olof Rudén har utsetts till hedersmedlem i Svenska Musikbiblioteksforeningen vid årsmötet 21 april 2023.

Under sin aktiva tid i foreningen bidrog Jan Olof med sin kunskap om svensk musik och deltog som lärare i olika fortbildningskurser för musikbibliotekarier men också i musikkurser på Bibliotekshögskolan i Borås under 1970- och 80-talen.

1966 medlem i SMBF då han började sin yrkeskarriär på Carolina i Uppsala

1971 medlem i styrelsen

1978 – 1982 kassör

1982 – 1987 ledamot samt vice ordförande

Under lång tid fortsatte Jan Olof att vara medlem, även sedan han blev pensionär. Foreningen vill på detta sätt visa sin uppskattning för hans engagemang för vår yrkeskår.

Musiken i Uppsala under stormaktstiden

||| Jan Olof Rudén, musikforskare med mera, text

2: 1660–1730

Del A Löpande text, Instrumentförteckning, Musikalieförteckning (omslag: Olaus Rudbeck musicerar med sin familj). Del B Biografier (omslag: Uppsala 1700).

Mitt arbete fullföljer Bengt Kyhlbergs "Musiken i Uppsala under stormakts-

tiden". Han hade under 20 års tid dammsugit arkivhandlingar från de olika institutionerna i Uppsala för

att finna musiknotiser. Som doktorsavhandling publicerade han 1974 en sammanställning av materialet täckande tiden fram till 1660. Han avsåg att fortsätta med tiden fram till 1720, men det blev inte av trots att han satt i gång med beskrivningen av orgelbygget i domkyrkan och åtskilliga biografier av musikverksamma personer.

Jag har hållit mig till Kyhlbergs disposition och gestaltning av stoffet så att min Del 2 skall ses som en direkt fortsättning av hans Del 1 trots att nära 50 år skiljer dem åt. För att man lätt skall komma åt innehållet i Del 1 skall den göras digital i DiVA (där även Del 2 finns tillgänglig).

Här skall inflikas att jag lagt till 1720-talet för att få med Eric Burman som director musices och professor, som fullföljde Harald Vallerius musikavhandlingar

Textsamling och lappkatalog i Bengt Kyhlbergs samling MTB.

samt bygget av Johan Niclas Cahmans stora orgel i domkyrkan invigd 1731.

Har då Del 2 förändrat synen på Uppsala som musikstad under senare delen av stormaktstiden?

Perioden domineras av tre starka personligheter: medicinprofessorn och mångsysslaren Olaus Rudbeck som utomordentlig musikfrämjare, universitetskanslern Magnus Gabriel De la Gardie, som gynnade Rudbecks idéer och kung Karl XI, vars enväldiga reformerade rikets styrelse och förvaltning. Som exempel på sådan standardisering kan nämnas kyrkolagen 1686, Swedbergs Psalmbok 1695 och Vallerius Koralpsalmbok 1697. Senare tillkom Karl XII bibel 1703 och skollagen 1724, som påverkade musikutbildningen.

Tillströmningen av studenter medförde en ökad potential av musikverksamma, som givit upphov till musiknotiser vid arkivinventeringen. Det är framför allt elever från gymnasierna i egentliga Sverige som sökte sig till Uppsala, särskilt från Linköpings och Västerås stift. Universiteten i Greifswald, Dorpat och Åbo hade sina egna upptagningsområden.

Musikverksamhetens struktur

Musikverksamheten vid skolan, akademien och kyrkan bedrevs mest som tillikabefattningar (en sidoordnad befattning). Det gällde 1) rector cantus/director musices, som också var vice bibliotekarie eller organist (Carl Persson Wallin, Harald Vallerius resp Christian Zellinger och Eric Burman), 2) inspector musices, som var professor (Olaus Rudbeck och Harald Vallerius) och 3)

“ “ Utsocknes var orgelbyggare som var verksamma i domkyrkan

akademiska kapellets musikstipendiater, som ju var studenter. Andra studenter utgjorde en musikantreserv, som kunde utnyttjas särskilt vid högtidliga tillfällen. Sådana var bland annat kungliga kröningar och begravingar, då även kungliga hovkapellet och trumpetarkären deltog i festligheterna. Musikantreserven utgjordes av expektanter (de som väntade på ledigt stipendium) och av redan musikverksamma, som förkovrade sig och sedan återvände hem.

Rena musiktjänster var domkyrkoorganisten (Johannes Zellinger) och skolans notarier, senare kallade kantorer, som undervisade i musik i skolan och tjänstgjorde vid gudstjänsterna i domkyrkan. Organisten var anställd både av staden, domkyrkan och universitetet. Dansmästarna var anställda av universitetet på stat. Borgarnas musikverksamhet med hemmusicerande avspeglar sig i notiser om musikalien och instrument, framför allt i bouppteckningar.

Utsocknes var orgelbyggare som var verksamma i domkyrkan. Deras ansträngningar att få till ett orgelverk som motsvarade Olaus Rudbecks föreställning beskrivs ingående i Del 2. Tyvärr brann den gamla Bruse-orgeln och den nya stora Cahman-orgeln upp i stadsbranden 1702 och det dröjde ända till 1731 innan en orgel av motsvarande storlek av Johan Niclas Cahman stod färdig. Utsocknes var även skalmejblåsarna från 1680-talet som var anställda av översten av Upplands regemente. Även de gjorde sig bemärkta på gator och krogar och konkurrerade med domkyrkoorganisten om spelningar på kalas och bröllop.

Vid de stora helgerna framfördes figuralmusik (flerstämmig kyrkomusik)

av akademiska kapellet tillsammans med organisten under ledning av rector cantus. De nyutgivna musikalien, innehållande kyrkokonserter och motetter som då utnyttjades, var tryckta i Tyskland och på tyska, men de satser som kom till framförande i domkyrkan måste överföras till svenska av rector cantus. Man kan därvid konstatera att endast ett urval stycken i de omfattande notutgåvorna blev framförda, något som Åke Davidsson redogjort för. Repertoaren var densamma som framfördes i kyrkor och skolor i hela Östersjöområdet. En besökare därifrån skulle ha känt igen sig. Musiken bekostades av universitetsbiblioteket och finns i behåll, förutom de band som var utlånade till Olaus Rudbeck och brann upp 1702. Man noterar de stora inköpen på 1660-talet som gav Uppsala en särställning i Sverige. Under Christian Zellingers och Eric Burmans tid inköptes profan musik för bruk i kyrkan. Zellingers motiveringar till inköpen 1706 av Johan Pezels *Opus musicum* (1686) är en praktiskt tänkande musikers:

Tjugu fyra Sonater a 7 Stämmor in folio,

oinbundna, som äro mycket friska och dundrande hvilka kunna brukas hvid höga fester och Tacksegelse dagar med pucor och Trompeter...

Instrument och repertoar

Instrumenten som användes i akademiska kapellet ägdes av Olaus Rudbeck, som köpt dem för egna medel. De lånades ut till tjänstgörande rector cantus. 1685 gjorde han en förteckning av dem där de är kormässigt ordnade: stråkinstrument 11 stycken, blockflöjter (8), skalmajor och dulcianer

“...i februari kom gästande lindansare och alla slags komedianter med sina musikanter

(7), sinkor (8), tangentinstrument (3), knäppinstrument (1). Tillkommer ytterligare knäppinstrument (4) samt militärinstrumenten små flöjter (pipor) och skalmajor ”som inte plägar användas i kyrkan”. Urvalet instrument

motsvarar i stort sett Michael Praetorius *Syntagma musicum* (musikavhandling i tre band som berör 1600-talets musikteori och uppförandepraxis samt instrumentbyggande och musikinstrumentens klassificering) från 1620-talet. En senare förteckning upptar de saknade bleckblåsinstrumenten trumpet och basuner.

Den repertoar som valdes motsvarade numerären på akademiska kapellet (8 sångare/stråkmusiker + basso continuo). Framförandet skedde från orgelläktaren. Nykomponerad musik av Olaus Rudbeck, Harald Vallerius och Christian Zellinger och andra finns belagd men ej bevarad utom Rudbecks Sorg- och klagesång och Herre Konungen fröjdar sig. Inköpta instrumentalmusiksamlingar användes vid akademiska orationer och vid collegia musica (musicerande av akademiker) i hemmiljö under inspector musices ledning.

Sammantaget kan sägas att vi vet vilka som framförde den musik som finns bevarad och vilka instrument som fanns till förfogande.

Musikalien i tryck i UUB

Olaus Rudbeck inköp av nyutgivna verk 1662-63, 1665 bl. a.	Harald Vallerius inköp 1678	Christian Zellinger	Eric Burman
Eric Burman J.R. Ahle S. Capricornus A. Hammerschmidt W.C. Briegel C. Bütner J. Rosenmüller A. Pfleger J.E. Kindermann C. Bernhard Sviter av W. Fabricius, W.E. Roth, L. Knoep, J.C. Seyfried, G. Arnold, J.H. Schmelzer, J.C. Heller ”Sonater” av J. Pezel	J.C. Heller ”Sonater” av J. Pezel Eric Sohme, notarie, inköp 1680 W.C. Briegel	inköp 1693 J.C. Horn inköp 1706 J.P. Krieger J. Krieger N. Niedt inköp 1710 operor av S. Landi, M. Rossi inköp 1711 operor av J.B. Lully inköp 1692, 1706 ”Sonater” av J. Pezel	lån/inköp 1717-27 instrumentalmusik av A. Corelli, G. Taglietti
I dokument omnämnd musik och annan ”bruksmusik” i handskrift av rector cantus finns ej i behåll			

Bengt Kyhlberg med aktersnurran i Småland. Foto (beskuret): familjen

Trefaldighetskyrkan kallades också Bondkyrkan. Den motsvarade församlingar på landsbygden där klockaren ledde sången. Även i denna kyrka fanns en orgel som i likhet med situationen på landsbygden trakterades av studenter vid särskilda högtider. Under 1690-talet tjänstgjorde dock domkyrkoorganisten Christian Zellinger på söndagarna. Trefaldighetskyrkan blev även domkyrkoförsamlingens lokal medan domkyrkan återuppbbyggdes efter stadsbranden.

Från den övriga musikutövningen kan nämnas att notiser från studentnationerna vittnar om instrumentinnehav och musicerande, främst med fiol och bas.

Domkyrkoorganisten avlönades delvis av staden, som betraktade honom som stadsmusikant, som kunde tingas till kalas och bröllop. På stan sjöngs och musicerades på krogarna och av grasserande studenter och skalmjblåsare. Vid distingsmarknaden (årets största marknad i Uppsala) i februari kom gästande lindansare och alla slags komedianter med sina musikanter. Kvinnor anordnade dansstugor med spelmansmusik, ofta med nyckelharpa.

Av några studenters notböcker från början av 1700-talet framgår att J-B Lullys och Anders von Dübens musik tävlade med "Stormaktstidens 10 i topp" om popularitet.

De två delarna i min bok innehåller ett myller av uppgifter som presenteras som biografier, där verksamheten hos de musikverksamma även före och

efter Uppsalatiden beskrivs (hela del 2 B). Förteckningar över musikalier och instrument finns i del 2 A, inte minst Bengt Kyhlbergs redogörelse för det stora orgelbygget i domkyrkan. Där finns också en beskrivande framställning av musiklivet. Böckerna kan beställas hos Uppsala universitetsbibliotek. De kan också laddas ned i fulltext tinyurl.com/2p86764y och tinyurl.com/yek3hykb

Litteratur

Davidsson, Åke, Kring uppsalaakademiens förvärv av musikalier på 1600-talet. (Nordisk tidskrift för bok- och biblioteksväsen 1969, s 66–107)

Kyhlberg, Bengt, Ett system för samling av svenskt musikhistoriskt forskningsmaterial. (Svenskt musik-historiskt arkiv. Bulletin 6 (1970), s 1-18, 38-39)

Musiken i Uppsala under stormaktstiden. Bidrag till dess historia grundade på en arkivinventering. 1. Tiden ca 1620 – ca 1660. Diss Uppsala 1974. (Acta universitatis Upsaliensis. Skrifter rörande Uppsala universitet. C: Organisation och historia; 30)

Bengt Kyhlberg förde historieskrivningen vidare i Del 1 även för slutet av stormaktstiden. Han medverkade också i olika publikationer som Sohlmans musiklexikon, där han utnyttjade sitt material. Därmed kunde Tobias Norlinds och Carl-Allan Mobergs framställningar från 1940-talet uppdateras. Andra har tillfört forskningsresultat om Kungliga musikanter, skalmjblåsare, 1697 års koralpsalmbok och orglar och orgelbyggare, särskilt familjen Cahman.

Kyhlberg har samlat material och på ett föredömligt sätt sorterat det i kapslar och kartotekslådor. Huvudavdelningarna är topografi och biografi. Han gjorde det vid sidan av sitt arbete som bibliotekarie på Sveriges radio och förvarade arkivskåpen först i sitt sovrum. Han delade frikostigt med sig av de uppgifter han samlat. Efter hans död överfördes samlingen till Svenskt Musikhistoriskt arkiv och inkorporerades sedan i Musik- och teaterbiblioteket, där den varit tillgänglig för forskare. Jag har alltså inte haft direktkontakt med arkivalierna utan utnyttjat Kyhlbergs kartotekslådor.

Vår-seminarium i Helsingfors

||| Gunnel Jönsson, text

Jaska Järvillehto, Gunnel Jönsson, Pia Shekhter, Tone Nørvik Jakobsen, Heidi Heinmaa. Foto: Gunnel Jönsson

En vecka efter vårt jubileum var Pia Shekhter och jag inbjudna att delta i den finska musikbiblioteksföreningens vårseminarium 27-28 april i Helsingfors. Vår värd, Jaska Järvillehto, välkomnade oss på Helsingfors stadsbiblioteks huvudbibliotek i Pasila (Böle). Inbjudna var vi från SMBF tillsammans med Tone Nørvik Jakobsen från den norska musikbiblioteksföreningen och Heidi Heinmaa från den dito estniska. Vi presenterade våra föreningar och diskuterade likheter och olikheter i våra länder med våra finska bibliotekskollegor. Vi var alla överens om att ett nordiskt-baltiskt möte visst vore någonting att se fram emot!

Pia skrev en fyllig rapport med många bilder till IAML:s hemsida – Spring Seminar with the Finnish IAML Branch | IAML tinyurl.com/3th3wxzh. Läs gärna den!

Fredagen bjöd på besök hos Sibeliuskademien som numera finns i konserthus Musiikkitalo (Musikhuset) samt en rundvandring i det tjusiga Oodi – eller Ode, det vill säga Helsingfors nya centrumbibliotek. Helsingfors har mycket att erbjuda vad gäller konst, musik och arkitektur. Ett besök rekommenderas varmt!

Henle Open Day

||| Pia Shekhter, Göteborgs universitetsbibliotek, text

Torsdag 23 mars hade jag möjlighet att, åtminstone delvis, delta i Henle Open Day (digitala webinar tinyurl.com/mwm2fwxw) och hade stor behållning av det. Henle är, som ni vet, ett välrenommerat musikförlag med notutgåvor i en ikonisk gråblå färg, som man har behållit genom åren. En särskild eloge för det! Förlaget, som i år firar 75 årsjubileum, är nästan synonymt med begreppet Urtext och det var just editionsteknik de flesta av presentationerna behandlade.

Det första föredraget hade titeln "How do we create an Urtext edition" och handlade om "the challenges of finding and evaluating the sources and producing a score optimized for your

stage performance." Och utmaningar finns det gott om! Den lysande föredragshållaren var Norbert Gertsch, pianist, forskare och Beethovenexpert - anställd vid Henle sedan 1996, numera som Head of Publishing.

Många, även professionella musiker, tror att en Urtextutgåva helt enkelt är en renskriven autograf, vilket är en missuppfattning. Ofta finns det många revisioner och den ursprungliga autografen är inte alls alltid den version kompositören föredrar. Norbert Gertsch betonade att man måste samla in samtliga källor för att komma åt kompositörens slutliga intention. Källor som nämndes var (med titlar på engelska):

- *Sketches*
- *Working autograph* (med ändringar som strykningar och tillägg) Beethovens autografer måste tillhöra skräckexemplen på hur det kan se ut!
- *Clean autograph* (renskriven av kompositören själv), som ofta ändå inte duger som underlag.
- *Copyist's manuscript (with autograph corrections)*. Man måste komma ihåg att kompositören själv, och förstås även kopisten, kan skriva av fel. Den mänskliga faktorn spelar in.
- *Preprint proofs* med alla ändringar granskade av kompositören. Beethoven var tydligen en urusel korrekturläsare...
- *First edition*. Norbert Gertsch gick så långt att han menade att det ursprungliga manuskriptet nästan saknar relevans när man har kommit så här långt.

- *Composer's personal copies of first editions*, som ibland innehåller kompositörens ändringar.
- Kompositören kan i efterhand vilja göra ytterligare ändringar och man får överväga en ny korrigerad utgåva.

Saken kompliceras förstås ytterligare när det gäller noter till exempelvis symfonier, med mängder av stämmor. Risken för att fel uppstår måste ju öka avsevärt, kan man tänka sig.

Olika kompositörer innebär olika typer av utmaningar. Mendelssohn nämndes

“ “ Mendelssohn nämndes som ett besvärligt exempel

som ett besvärligt exempel eftersom han hade för vana att sälja sitt manuskript till musikförlag i olika länder parallellt. Ofta samarbetar utgivaren med en utövande musiker. I fallet med Henles nya utgåva av Beethoven pianosonater har pianisten Murray Perahia anlitats.

Nästa år går upphovsrätten till Prokofjevs musik ut. Med anledning av detta kan vi vänta oss många nyutgåvor fick vi veta.

Norman Gertsch var särskilt mån om att framhålla hur viktig processen att framställa en snygg och läsbar notbild är. Det ligger mycket arbete och kunskap bakom detta och det är ännu ett av förlagets kännetecken. En annan mycket viktig faktor är ett bra

papper. Det är till exempel viktigt att det inte är glansigt så att spotlights gör att musikerna blir bländade. Pappret måste förstås också vara så pass kraftigt att noterna på följande sida inte lyser igenom. Sist, men definitivt inte minst, är inbindningen helt avgörande. Noterna måste kunna stå uppslagna på notstället utan problem.

En annan mycket intressant presentation ägde rum senare under dagen och hade rubriken "Are Urtext editions made for eternity"? Trots allt arbete som har lagts ned på en utgåva kan det ändå bli aktuellt med ny. Den gamla utgåvan tas då bort ur förlagets katalog. Jag blev mycket imponerad av detta, speciellt om man beaktar den stora kostnad det innebär, men Henle har Urtext som sitt adelsmärke och värnar om sitt goda rykte. Faktum är att så mycket som 10 % av Henles utgåvor utgörs av revisioner.

Vad kan då ha ändrats med tiden?

Det rör sig framför allt om att musikforskningen tagit fram ny kunskap, men det kan fortfarande dyka upp nya primärkällor. Ett slående exempel är Mozarts välbekanta "Alla turca". Föreståndaren för musikavdelningen vid Ungerns nationalbibliotek, Balázs Mikusi, upptäckte plötsligt bland bibliotekets omfattande notsamlingar en del av autografen, som man tidigare inte känt till. Nyheten var så stor att det uppmärksammades till och med i New York Times. Jag nämner musikforskaren vid namn, eftersom han då satt i IAML:s styrelse, så vi kunde sola oss i glansen! Jag kan intyga att skillnaden mellan hur

man spelat tidigare och hur man spelar nu definitivt är hörbar. Det låter mer spänstigt eller mer "mozartskt", som föreläsaren beskrev det.

Innan jag avslutar måste jag tillägga att Henle också erbjuder noter i digital form, som ni nog känner till.

Jag blev så inspirerad av denna dag. Tänk att det finns en sådan seriositet och omsorg om vårt kulturarv i vår annars så cyniska värld!

2023 års
Nätverksmöte
för musikarkiv
med flera

Någon gång under
hösten träffas vi hos
Svenskt Rockarkiv i
Hultsfred.

För mer information
kontakta gärna
Staffan Lundmark -
staffanlundmark@
hotmail.com

Summary in English

- Report from SMBF 70 years and annual meeting 2023
- Pia Shekhter reports from Henle Open Day
- Lena Nettelbladt on a dissertation by Tove Dahlberg on how gender and performance norms are reproduced on

the opera stage: Unchain the Singer! Gender, Performance Norms and Artistic Agency in Opera"

- Two new books on Music in Uppsala during the Swedish Empire 1611-1730 by Jan Olof Rudén.

- A letter from Angélica Rivera, Santiago

de Chile, about her visit to Stockholm

- Lena Nettelbladt writes about a new collection of songs with lyrics by the Swedish poet Tomas Tranströmer published by Svensk Musik.

nr.2
2023

